

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації аспіранта кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету Бабаєва Ігоря Олександровича за темою: «Конкурентоспроможність продукції підприємств борошномельної галузі», що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Комісія у складі: доцента кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної, кандидата економічних наук, доцента Вараксіної Олени Вікторівни та доцента кафедри підприємництва і права, кандидата економічних наук, доцента Волкової Нелі Василівни розглянула дисертаційну роботу Бабаєва Ігоря Олександровича на тему: «Конкурентоспроможність продукції підприємств борошномельної галузі», виконану в Полтавському державному аграрному університеті під керівництвом доктора економічних наук, професора Онегіної Вікторії Михайлівни

Комісія вважає:

1. Актуальність теми дисертації. Дисертація Бабаєва Ігоря Олександровича на тему «Конкурентоспроможність продукції підприємств борошномельної галузі» виконана на актуальну тему та містить елементи закінченого наукового дослідження. Актуальність теми зумовлена значенням продукції борошномельних підприємств для продовольчої безпеки та її конкурентоспроможності для нарощення експорту агропродовольчої продукції, сталого розвитку агропродовольчих підприємств.

Актуальність теми, новизна, теоретичне та практичне значення проведених досліджень спрямовані обґрунтування теоретико-методичних засад та розробку науково-практичних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств борошномельної галузі України.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Науково-дослідна робота виконана в рамках науково-дослідної теми Полтавського державного аграрного університету «Розвиток агропродовольчої сфери в національному та геоекономічному просторі» (номер державної реєстрації 0122U201799), в рамках якої автором розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств борошномельної галузі.

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій висновки, рекомендації та положення наукової новизни одержані автором особисто. Із 2 опублікованих у співавторстві праць у дисертаційній роботі використано лише ті положення, що є результатом особистої праці здобувача. Теоретичні розробки та науково-практичні рекомендації щодо конкурентоспроможності борошномельних підприємств України, які містяться в роботі та виносяться на захист, викладені в переліку наукових праць автора.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій.

Достовірність та обґрунтованість положень та результатів дослідження підтверджується використанням наукових методів адекватних завданням та об'єктно-предметній області дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є системний підхід до аналізу соціально-економічних явищ, праці провідних вітчизняних та закордонних науковців з теорії економіки та конкурентоспроможності.

Для виконання поставлених завдань дослідження були використані такі методи: методи аналізу і синтезу, наукової абстракції – при узагальненні сутності конкурентоспроможності та методів її оцінки, формулюванні висновків; методи індукції та дедукції – при виявленні чинників та критеріїв конкурентоспроможності; метод систематизації – при визначенні груп чинників конкурентоспроможності; метод порівняння – при розгляді стану ринків продукції борошномельної галузі; методи економіко-статистичного аналізу – при дослідженні кількісних тенденцій на ринках продукції борошномельної галузі, оцінці конкурентоспроможності продукції борошномельних підприємств; графічний – для ілюстрації тенденцій розвитку досліджуваних економічних явищ; метод економіко-математичного моделювання – при визначенні трендів виробництва продукції борошномельних підприємств, цінової еластичності попиту, окремих показників конкурентоспроможності продукції, трансмісії цін у ланцюгу з виробництва та реалізації борошна.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробленні науко-практичних положень щодо підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств борошномельної галузі України. У межах проведеного наукового дослідження автор одержав наукові результати, що становлять наукову новизну та практичну значущість і виносяться на захист, зокрема:

вперше:

обґрунтовано економіко-організаційні засади забезпечення конкурентоспроможності продукції (борошна) в межах агропродовольчих ланцюгів з урахуванням особливостей процесу трансмісії цін та економічних відносин між суб'єктами всіх ланок ланцюгів з виробництва та реалізації борошна;

удосконалено:

- науково-методичні положення щодо ідентифікації та групування компонент (критеріїв) конкурентоспроможності продукції борошномельних підприємств, до складу яких включені такі: сталість; витратно-цінова компонента; ефективність; якість продукції та її відповідність стандартам; інноваційність; соціальна відповідальність; екологічність; доступність та повнота інформації про продукт; репутація виробника; добросовісність конкуренції; що, на відміну від існуючих, враховують сучасні методи конкуренції, властивості продукції

борошномельних підприємств та є необхідними для здійснення оцінки її конкурентоспроможності та прийняття управлінських рішень щодо її забезпечення;

- методичні засади аналізу впливу чинників на конкурентоспроможність продукції підприємств борошномельної галузі, в яких, на відміну від існуючих, враховані особливості її формування та виділено такі їх групи: 1) ресурсні; 2) інноваційні; 3) мікроекономічні; 4) галузеві; 5) інфраструктурні та логістичні; 6) макроекономічні; 7) інституційно-регуляційні; 8) зовнішньоторговельні; 9) соціальні; 10) екологічні;

- науково-методичні положення щодо узагальнення методів оцінки конкурентоспроможності за об'єктом оцінки, способом представлення результатів та показників, за кількістю характеристик, методом розрахунку, критеріями;

- методичний підхід оцінки конкурентоспроможності продукції з урахуванням альтернативних витрат її виробництва на основі застосування показників коефіцієнту модифікованої собівартості та індексу зміни модифікованої собівартості, розрахунок яких, на відміну від показників внутрішньої та приватної вартості ресурсів, можуть бути застосовані для експрес-оцінки конкурентоспроможності продукції;

- методичний підхід щодо оцінки витратно-цінової компоненти конкурентоспроможності виробництва органічного борошна;

дістали подальшого розвитку:

- категоріальний апарат наукового пізнання конкурентоспроможності продукції, який доповнено авторським трактуванням конкурентоспроможності продукції як сукупності властивостей продукції, що за ефективного, соціально відповідального та екологічно безпечного її виробництва забезпечують її відповідність вимогам споживачів та роблять її привабливішою за продукцію конкурентів на ринку, що дає можливість товаровиробнику проникати, підтримувати або розширювати свої позиції на ринку, забезпечувати сталий розвиток; у такому визначенні, на відміну від існуючих, враховані критерії сталого розвитку її виробництва;

- визначення сучасних тенденцій, конкурентних умов на ринку борошна та рівня конкурентоспроможності продукції борошномельних підприємств;

- обґрунтування інструментів цифрового маркетингу з урахуванням вимог споживачів та технологічних можливостей, що мають потенціал забезпечення повноти інформування споживачів щодо якості борошна та підвищення його конкурентоспроможності.

6. Наукове і практичне значення результатів дослідження. Розроблені теоретичні та практичні положення доведені до рівня практичних рекомендацій, які пропонуються для впровадження в діяльності суб'єктів господарювання агропродовольчої сфери, були схвалені та використовуються у державному підприємстві «Новопокровський комбінат хлібопродуктів» (Харківська область) щодо запровадження технологій цифрового маркетингу для підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства (довідка від 19.04.2023 № 168/1); у селянському фермерському господарстві «Ковальчуківське» (Харківська область) щодо організаційно-економічних заходів в межах агропродовольчих ланцюгів підвищення конкурентоспроможності продукції

підприємства (довідка від 21.06.2023 № 57); фізичною особою-підприємцем Ахтирченком Сергієм Миколайовичем щодо розвитку виробництва органічної продукції (довідка безномерна). Теоретичні та методичні результати проведеного дослідження використано і в навчальному процесі Полтавського державного аграрного університету МОН України при викладанні навчальних курсів «Економічний аналіз», «Інвестиційно-інноваційний розвиток аграрного виробництва», «Моделювання і прогнозування економіки бізнесу» (довідка від 28.08.2023 № 01-11/38).

7. Повнота опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих зі співавторами та захищених за темою дисертації. Результати дисертаційного дослідження Бабаєва Ігоря Олександровича знайшли відображення у 13 наукових працях, із яких 3 статті – у наукових фахових виданнях України, одна стаття у виданні, що включено до міжнародної наукометричної бази Web of Science Core Collection, в одній закордонній монографії, опублікованій в країні-члені ОЕСР (Польщі), 8 тез доповідей на Міжнародних та Всеукраїнських наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій становить 5 д.а., з яких особисто здобувачеві належить 4 д.а., що дозволяє вважати виконаним п.8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44. Положення дисертаційного дослідження повністю висвітлені у наукових спеціалізованих виданнях та обговорені на конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

статті в наукових фахових виданнях України, а також у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз

1. Babaiev I.O. Methodological bases for evaluating the competitiveness of products of enterprises in the flour industry. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2022. № 6(11). С. 17-31. DOI: 10.30857/2786-5398.2022.6.2. (0,9 д.а.) **(фахове видання, Google Scholar, CrossRef, WorldCat).**

2. Babaiev I. O. The main factors of influence on the competitiveness of products of enterprises of the flour industry. *Менеджмент*. 2022. №2(36). С. 25–34. DOI: 10.30857/2415-3206.2022.2.2. (0,7 д.а.) **(фахове видання, Google Scholar, CrossRef, WorldCat).**

3. Babaiev I.O. The genesis of the essence and components of strengthening of competitiveness of products of enterprises of the flour milling industry at the current stage of development. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. № 3(14). С. 78-83. DOI: 10.30857/2786-5398.2023.3.8 (0,7 д.а.)/ **(фахове видання, Google Scholar, CrossRef, WorldCat).**

4. Purdenko O., Artyushok K., Riazanova N., **Babaiev I.**, Kononenko A., Lepeyko T., Zos-Kior M. Financial Management of Innovative Eco-Entrepreneurship. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2023. Vol. 46. No 2. P. 152-165. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2023.16> **(Web of Science Core Collection, заг. обсяг 0,9 д.а., особисто автора 0,3 д.а., внесок здобувача: обґрунтування ролі екологізації виробництва, у тому числі розвитку**

органічного виробництва, у зниженні енергетичних витрат та енергоінтенсивності для підвищення конкурентоспроможності).

Монографія у виданні держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу:

5. Onegina V., Kravchenko O., **Babaiev I.** Assessment of competitiveness of agricultural product: methodical aspects. *Innovative tools for socio-economic systems development* /edited by O. Mandych, A. Ostenda. Katowice: Wydawnictwo Wyzszej Szkoły Technicznej Katowice, 2019. P. 78-85. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/8191/1/Innovative_tools_monogr_2019.pdf (заг. обсяг 0,7 д.а., особисто автора 0,3 д.а., внесок здобувача: узагальнено критерії конкурентоспроможності продукції та методичний підхід щодо її оцінки на основі моделювання витрат).

Праці апробаційного характеру:

6. Бабаєв І.О. Інновації як головний чинник конкурентоспроможності. *Перспективи розвитку обліку, контролю та фінансів в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій 20-річчю з дня заснування кафедри обліку і аудиту ХНТУСГ ім. П. Василенка, (м. Харків, ХНТУСГ ім. П. Василенка, 05 листопада 2019 р.) У 2 ч. / редкол.: Т.Г. Маренич [та ін.]. Харків: Стильна типографія, 2019. Ч.2. С. 6-8. (0,2 д.а.). URL: <https://www.academia.edu/41668643/ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ КОНТРОЛЮ ТА ФІНАНСІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ>

7. Бабаєв І.О. Роль конкурентоспроможності в глобальній економіці. *Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації економіки*: Матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 31 березня 2020 р.). Полтава: ПДАА, 2020. С. 41-42. (0,15 д.а.) URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/2908/academicabstractspsaaeandier3103-2020.pdf>

8. Бабаєв І.О. Необхідність державного регулювання у борошномельній галузі України. *Енергетична незалежність сільських територій як пріоритетна модель розвитку: міжнародний та вітчизняний досвід*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава 20 травня 2020 р.): РВВ ПДАА, 2020. С. 107-108. (0,16 д.а.) URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7895/1/Збірник%20ПДАА%2020.05.20%20%281%29.pdf>

9. Бабаєв І.О. Переваги виробництва органічного борошна в Україні. *Перспективи еко-інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 22 червня 2020 р.). Полтава : РВВ ПДАА, 2020. С. 109-111. (0,2 д.а.) URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8420/1/Збірник_ПДАА_22.06.20.pdf

10. Бабаєв І.О. Переваги модернізації логістичних систем виробничих приміщень борошномельних підприємств з використанням технологій віртуальної реальності як спосіб підвищення їх конкурентоспроможності. *Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування, присвячена пам'яті професора Г.П. Жемели* : матеріали Всеукр.

наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 30 верес. 2022 р.). Полтава : ПДАУ, 2022. С. 244-246 (0,15 д.а.).

11. Бабаєв І.О. Напрями удосконалення економічних відносин підприємств борошномельної галузі. *Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, Держ. біотехнологічний ун-т, 3-4 листопада 2022 р.). Харків, 2022. С. 289-291. (0,17 д.а.) URL: <http://btu.kharkov.ua/wp-content/uploads/2022/11/mater-konf-3-4-11-22.pdf>

12. Бабаєв І. Актуальні проблеми інноваційної економіки. *Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, НААН, ННСГБ, 20-21 жовтня. 2022 р.). Вінниця: ФОП Просяннікова О.М., 2022. С. 5-7. (0,15 д.а.) URL: [konf_2022-10-20-21.pdf](http://dnsgb.com.ua/konf_2022-10-20-21.pdf) (dnsgb.com.ua)

13. Бабєв І.О. Проблеми впровадження органічного виробництва в Україні. Маркетинг та конкурентоспроможність соціально-економічних систем в умовах сталого розвитку: збірник тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 6-7 червня 2023 р.). Суми: СНАУ, 2023. С. 69-71 (0,12 д.а.).

8. Відомості про апробацію результатів дослідження. Основні наукові результати дослідження доповідалися та отримали схвальні відгуки на 9 міжнародних та всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях: на Міжнародній науковій конференції «Innovative tools for socio-economic systems development» (м. Катовіце, Польща, 3-4 жовтня 2019 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку обліку, контролю та фінансів в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів», яка присвячена 20-річчю з дня заснування кафедри обліку і аудиту ХНТУСГ ім. П. Василенка (м. Харків, 05 листопада 2019 р.), I Міжнародній науково-практичній конференції «Енергетична незалежність сільських територій як пріоритетна модель розвитку: міжнародний та вітчизняний досвід» (м. Полтава, 20 травня 2020 р.), II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Розвиток агропродовольчого ринку в умовах глобалізації економіки» (м. Полтава, 31 березня 2020 р.), I Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи еко-інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва» (м. Полтава, 22 червня 2020 р.), Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування», присвяченій пам'яті професора Г.П. Жемели» (м. Полтава, 30 вересня 2022 р.), I Міжнародній науково-практичній конференції «Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи» (м. Харків, 3-4 листопада 2022 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Науково-інноваційний розвиток агровиробництва як запорука продовольчої безпеки України: вчора, сьогодні, завтра» (м. Київ, 20-21 жовтня. 2022 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Маркетинг та конкурентоспроможність соціально-економічних систем в умовах сталого розвитку» (м. Суми, 6-7 червня 2023 р.).

9. Відповідність дисертації вимогам, що передбачені пунктами 6 і 7 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи

про присудження ступеня доктора філософії». Дисертаційна робота Бабаєва Ігоря Олександровича на тему «Конкурентоспроможність продукції підприємств борошномельної галузі» подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікованої наукової праці на правах рукопису, яка виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати, проведені здобувачем досліджень, що мають істотне значення для галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки, підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень, а також свідчить про особистий внесок здобувача в науку та характеризуються єдністю змісту, відповідає вимогам щодо її оформлення.

За актуальністю, науковою новизною, теоретичним, методичним і практичним значенням, обґрунтованістю одержаних результатів та оформленням дисертація Бабаєва Ігоря Олександровича на тему «Конкурентоспроможність продукції підприємств борошномельної галузі» відповідає чинним вимогам Міністерства освіти і науки України, зокрема «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 та рекомендується до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка.

Головуючий на засіданні фахового семінару,
доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Полтавського державного
аграрного університету

29 серпня 2023 р.

Олексій ЗОРЯ

